

BÜYÜK TAARRUZ VE ULUSLARARASI KAMUOYUNDA YANKILARI

The Great Attack and its Repercussions on International Public Opinion

Coşkun TOPAL*

ÖZET

Türkiye coğrafyası, Jeopolitik ve jeostratejik önemi ve aynı zamanda yerüstü ve yeraltı kaynaklarının zenginliği dolayısıyla tarih boyunca büyük güçlerin rekabetine sahne olmuştur. I. Dünya savaşı sonunda yenik çıkan Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918 de Mondros mütarekesini imzalamış, mütarekenin ağır maddeleri ve uygulanma biçimi Türk milletini bu topraklarda bir varoluş mücadelesi ile karşı karşıya bırakmıştır. 88.yılımı idrak ettiğimiz, Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal'in Başkomutanlığında kazanılan 30 Ağustos Zaferi, Türk milletinin esarete karşı istiklâlinin ifadesi olarak tarihimizin eşsiz zaferlerinden en önemlisini oluşturmuştur. Bu çalışmada Büyük Taarruz sonucunda kazanılan zaferin uluslararası kamuoyunda yankıları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Büyük Taarruz, Türkiye Büyük Millet Meclisi, İstiklâl Savaşı, Yunanistan, Uluslararası Kamuoyu

ABSTRACT

Due to its geography, geopolitical and geo-strategic importance, rich underground and natural sources Turkey has witnessed the competition of big powers on its land. Ottoman Empire was defeated in the First World War and signed Armistice of Mondros in 30 October 1918. The treaty included heavy conditions for Turkish nation and as a reaction to this Turkish nation initiated an existence struggle in own land. We are celebrating the 88th anniversary of The Victory of 30 August which was led by Great Leader Gazi Mustafa Kemal. This victory is one of the most important victories in our history which was Turkish nation's way of expression as its independence against slavery. In this study the influences of the victory as a result of The Great Attack in international public opinion will be examined.

* Yrd. Doç Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi
coskuntopal@gmail.com.

Key-words: The Great Attack, The Grand National Assembly of Turkey, Independence War, Greece, International Public Opinion.

GİRİŞ

Yunanistan'ın tarihî Helenizm tutkusu ve Megalo İdea düşüncesinden kaynaklanan irredantizm politikasını boşa çıkarmak için Milli Mücadele'nin askeri hedefine ulaşması gerekiyordu. İstiklâl harbinin başarıya ulaşması ancak düşmanın yok edilmesini amaçlayan genel bir taarruzla mümkün olabilirdi¹. Büyük Taarruz harekâtı düşmanı yok ederek Anadolu'dan atmak gibi kesin sonuçlu bir amaca yönelikti. Milli Mücadelenin askerî hedefi, Misak-ı Milli sınırları içinde kalan Türk topraklarını düşmandan temizleyerek yurdu kurtarmaktı. Sakarya Meydan muharebesi sonucu kazanılan zaferle bu hedefe yaklaşılmıştı ama henüz ulaşılamamıştı. Yunan ordusu, Sakarya'da yok edilmekten kurtulmuş ve Batı Anadolu'yu elinde tutabilmek için Eskişehir-Afyon hattında bir savunma düzenini kurmaya çalışıyordu. Hatta Yunan ordusu, Sakarya'da kaybettiği prestijini kurtarmak için, Trakya'daki birliklerini takviye ederek yeni askerî harekât planlarını İstanbul'u hedef alarak hazırlıyordu. Bu durum Yunanistan'ın Sakarya'da büyük bir yenilgiye uğramasına rağmen hâla Türk toprakları üzerindeki yayılmacı emellerinden vazgeçmediğini gösteriyordu. Bu amaca ulaşmak için Yunanistan, savaşa daha çok büyük devletlerin Türkiye'deki menfaatlerini kurtarmak için devam ettiğini ileri sürerek yardım talebini arttırdı.

29 Temmuzda verdiği nota ile Türkiye'yi barışa zorlayacak tek vasıta olarak İstanbul'un kendisi tarafından işgalini ileri süren Yunanistan, bu amaçla Tekirdağ'a yeni kuvvetler sevk etmeye başladı (Bayur, 1995: 112). 29 Nisan 1922 tarihli Yunan notası müttefikler arasındaki uyumu bozdu. Fransa ve İtalya açısından İstanbul'un Yunanistan'ın işgaline bırakılması, Karadeniz ve Doğu Akdeniz'in anahtarı konumundaki boğazların, Yunanistan'ın dolayısıyla tek başına İngiltere'nin denetimi altına girmesi anlamına geliyordu. İngiltere,

¹ Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın 6 Ocak 1926 tarihinde Başbakanlıktan Anadolu İstiklal Mücadelelerine resmî ve tarihî bir isim verilmesi için "Türkiye Kurtuluş Harbi" veya "Türkiye İstiklal Mücadelesi veya Mücadeleleri" isimlerinden birinin veya diğer bir ismin tespitini istemesi üzerine Başbakanlık "İstiklal Harbi" isminin verilmesini uygun görmüştür. Bkz. (BCA, BMGMK: 030.10.54.3591).

Fransa ve İtalya'nın tepkisi üzerine ilk anda tepkileri yatıştırmak için Yunan hükümetine bu iki müttefiki ile müşterek bir cevap verdi. Bununla birlikte Lloyd George 4 Ağustos'ta avam kamarasında yaptığı konuşmada İstanbul'un Yunanistan tarafından işgalinin gerekliliği konusunda birçok delil sıraladı. Hatta Lloyd George "Yunanistan'la Türkiye arasında bir harp mevcuttur. Eğer biz orada bulunmasak, hiç şüphesiz Yunanlılar orayı birkaç saatin içinde işgal edecekler ve bu hadise netice doğuracaktı. Hâlbuki hali hazırda ise Yunanlılara neticeyi istihsal için bir çare bırakılmıştır. O da içine nüfuz hemen imkansız olan boğazlar dâhilinde yüzlerce mil imtidadında memleket içine girmek.. " demiştir (Bayur, 1995:113). Lloyd George Yunan ordusunun gücüne olan inancını, "Yunanlıların vardığı yere kadar gidebilecek bir ordu daha bilmediğini" ifade ederek dile getiriyordu. İngiltere, Yunanistan'ın bütün kuvvetiyle savaşmasına müsaade edildiği takdirde 10-12 yıldır ardi ardına gelen savaşlar sonucu halkı sürekli silah altında bulunan ve kaynakları sınırlı olan küçük bir ülke olarak değerlendirdiği Türkiye'yi takatsiz düşüreceğine inanıyordu. Bu sırada İçişleri Bakanı Fethi Bey, Paris ve Londra'da barış girişimlerine devam ediyordu (Özalp, 1998: 232). Ancak Fethi Bey, Londra seyahati sırasında başbakan ve dışişleri bakanı tarafından birer bahane ile kabul edilmemekte ancak dışişleri müsteşarı düzeyinde görüşme yapabilmekteydi. Bu durum İngiltere'nin, Ankara'ya karşı olumsuz tutumunun giderek sertleştiğini gösteriyordu. Barışı kabul etmediğini ileri sürdüğü Kemalistler karşısında barış şartlarını ağırlaştırmaktan söz eden Lloyd George'un nutku 5 Ağustos'ta Ankara'ya ulaşır ulaşmaz aynı gün Batı Cephesi ordularına taarruz hazırlığı emri verildi (Bayur, 1995:114-115).

Büyük Taarruz Ve Uluslararası Kamuoyunda Yankıları

Büyük Taarruz öncesi Türk ordusu kuvvet bakımından Yunan ordusuna yakın bir duruma gelmişti. Yunan ordusunda 200 bin tüfek, 3200 makineli tüfek, 1000 ağır makineli tüfek, 350 top, 10 uçak ve 1500 kılıç bulunuyordu. Buna karşılık Büyük Taarruza hazırlık kapsamında Türk Ordusu, 180 bin tüfek, 2000 makineli tüfek, 800 ağır makineli tüfek, 300 top, 5 uçak ve 5200 kılıca sahipti (Özalp, 1998: 234). Taarruz harekâtını gerçekleştirmek amacıyla; Sakarya Meydan Muharebesinde yıpranmış, silah, araç ve gereçler yönünden birçok eksikleri bulunan Batı Cephesi kuvvetleri, yoğun bir çaba ile yaklaşık bir yıl süren hazırlık dönemi geçirdi (Türk Silâhlı Kuvvetleri Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Dönemi (23 Nisan 1920-29 Ekim 1923) IV ncü Cilt I nci Kısım 2 nci Baskı Türk İstiklâl Harbi Özet Tarihi: 2001: 481). Büyük Taarruz için hazırlık dönemi, Türk Milleti için ölüm kalım niteliği taşıyan bir dönem olmuştur. Sonbaharın yaklaşmasına rağmen Türklerin hâlâ taarruza başlamamış olmalarını İngilizler, Türk Ordusunun genel taarruz

gücüne erişememiş olduğu şeklinde değerlendirdi. Anadolu'nun ekonomik bakımdan bitkin bir halde bulunduğu hakkında alınan haberler de böyle bir kanunun oluşmasında etkili oldu. Yabancı basına da yansıyan bu gibi haberlerin Ankara tarafından yalanlanmaması, Türklerin taarruz edemeyeceklerine ilişkin İngiliz görüşünü kuvvetlendirmişti. Bundan dolayı İngilizler barışa yanaşmak istemiyorlar ve içinde bulunulan durumu uzatarak barışı kendilerinin diledikleri koşullarda yapmak istiyorlardı (Özselçuk, 1987: 663-670).

Büyük Taarruzun tanıklarından General Kâzım Özalp, anılarında "... 26 Ağustos günü Meclise ordumuzun bugün taarruza başladığını söyledim. Haber büyük bir heyecan uyandırdı. 27 tarihli resmî tebliğde ordunun Afyonkarahisar'ı işgal ettiği bildiriliyordu..." sözleriyle taarruz harekâtının mecliste yarattığı heyecanı dile getirmektedir (Özalp, 1998: 234). Nitekim TBMM'nin 26 Ağustos 1922 tarihli gizli oturumunda askeri durum hakkında açıklama yapmak üzere söz alan İcra Vekilleri Heyeti Reisi Hüseyin Rauf Bey, Sakarya Savaşı sonrası Türk ordusunun Yunan Ordusu ile yakın temas halinde bulunmakla birlikte kesin sonuç almak üzere eksiklerini tamamlamakla meşgul olduğunu kaydediyordu. Rauf Bey, "Zâta mahsustur. Gayet aceledir." işaretli Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa'dan alınan telgrafi okuyarak Büyük taarruzun başladığı haberini milletvekillerine okuyordu. Fedakâr Türk halkının her türlü zorluğun üstesinden gelerek vücuda getirdiği kahraman ordusu, bağımsızlığa hak kazanan Türk milletinin bu hakkını düşmanlarının elinden kurtaracaktı. Rauf Bey konuşmasını "...Cenabı Hak her türlü takdirin fevkinde bulunan kahraman ordumuza her türlü muvaffakiyet ihsan buyursun.(min sesleri) Muvaffak olacağız.(İnşallah sesleri). Ordumuzun, azamî fedakârlık gösteren ordumuzun en yakın bir zamanda katî muzafferiyete nail olmasını Cenabıhak'tan niyaz eylerim. Bu hususta dua edilmesini, nusret ve muzafferiyet için teklif eylerim..." sözleriyle tamamlıyordu (TBMMGCZ, 1999: 710-711)².

² İcra Vekilleri Riyasetinin muharebenin başladığına ilişkin 26 Ağustos 1922 tarihli resmi açıklaması TBMM'nin 28 Ağustos'taki oturumunda yeniden okunmuştur. "...Bugün sabahtan itibaren Garb Cephesinde muharebe başlamıştır. Kahraman ordularımız namus ve istiklâlî vatanı kurtarmaktan ibaret olan ulvî vazifeyi ifa için tevfikatı süphaniyeye istinaden tekml cephede canı ve müstevli düşmanla çarpışmaktadır. Hâdise bu sabah Büyük Millet Meclisine arz edilmiş ve Meclis Heyeti ünmmiyesi âmâli milletten mülhem olarak ordularımızın muzafferiyetini Cenabı Hayrûnnasırinden niyaz eylemiştir. Cidali millînin bidayetinden beri zaferi katinin istihali için maddi, mânevi bütün kuvvetlerini ibzal eyliyen fedakâr milletimiz için mukadder olan mesut günler inşaallah artık yaklaşmıştır. Bütün kumandanları zabitleri ve seferleriyle evlâtlarımız ve kardeşlerimizden mürekkep bir manzumei şehamet olan ve tarihi beşer muvacehesinde en lekesiz ve en mukaddes bir davanın tahakkuku uğrunda fisebilillâh işarı hun eyliyen ordumuz için nusratı ilâhiyeyi tazarru edelim ve maabiti mübarekemizde

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın 26 Ağustos sabahı saat 5.30'da Kocatepe'den verdiği emirle büyük taarruz başladı. 26 ve 27 Ağustos günlerinde Afyonkarahisar'ın güneyinde 50 km, doğusunda 20-30 km. uzunluğundaki müstahkem cepheleri düşürülerek 30 Ağustos'a kadar Aslıhanlar civarında Yunan ordusu kuşatıldı (ATATÜRK, 2000:674). TBMM'nin 28 Ağustos günlü oturumunda Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'dan alınan 27 Ağustos 1922 tarihli ve iki günden beri devam eden muharebeler sonucu Afyonkarahisar'ın geri alınmasına ilişkin telgraf, Dr. Adnan Bey tarafından milletvekillerinin şiddetli alkışları arasında okundu³.

Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa, TBMM Hükümeti Başkanı Hüseyin Rauf Bey'e gönderdiği 87 numaralı telgrafta; Afyonkarahisar, Dumlupınar büyük meydan muharebesinde düşmanın asil ordusunun imha edildiğini belirtiyordu. Savaşın en önemli safhasını oluşturan 30 Ağustos 1922 Muharebesi Aslıhanlar, Çal, Eminören mıntıkasında ve Çal köy doğusunda bizzat Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın gözetimi altında cereyan etmiş ve kesin sonuç alınmıştı. Fevzi Paşa, bu muharebenin savaşın genel akışını kesinlikle değiştirdiğini kaydediyordu. Yunan ordusunun Trikopis ve Hacı Anesti gibi en büyük komutanları başta olduğu halde bir enkaz halinde dağıldığını ve teslim olduğunu kaydediyordu.

Türk ordusunun, subay ve komuta heyetinin gücünü ve kahramanlığını ortaya koyan 30 Ağustos Zaferinin önemi konusunda Büyük Önder Atatürk'ün "...Bu eser Türk Milletinin Hürriyet ve İstiklal fikrinin lâyemut abidesidir. Bu eseri vücuda getiren bir milletin evladı, bir ordunun başkumandanı olduğumdan ilelebet mesut ve bahtiyarımdır." sözleri çok anlamlıdır (ATATÜRK, 2000:677). Türk Ordusu için tarihi bir hatıra olması ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'ya sevgi, bağlılık ve sonsuz güvenin bir ifadesi olarak, 30 Ağustos 1922 Muharebesine Batı Cephesi Komutanlığı tarafından "Başkumandanlık Muharebesi" adı verilmiştir (TBMMGCZ.).

kemali huşu ve ihlâs ile niyazı muvaffakiyet eyliyelim. Bütün memurin ve fedakâr halkımızın ordularımıza maddeten ve manen yardıma devam eyliyerek mücahedeyi miñliyeden nasibedari mefharet olmalarını rica ederim efendim..." Bkz. (TBMMZC, 1959: 369)

³ Başkomutan Mustafa Kemal Paşa 27 Ağustos 1922 tarihli telgrafında "İki gündür bilâinkita devam eden muharebat neticesinde düşmanın Afyon Karahisarı mevazii iskat ve Afyonkarahisarımız istirdad olunmuştur. Üsera, ağır ve hafif top, mühimmat ve her nevi malzemedan ganaim çoktur. Düşmanın mütaaddit mevaziinin her biri birkaç hattan mürekkebolduğundanı kıtaatımız birçok müstahkem hatları mütaakiben iskat mecburiyetinde bulunmuştur. İstihzaratımız her nevi vesaiti fenniye ve mevanii fer'iye ile teşhiz ve 'takviye edilen düşman mevaziinin bazan bir saatten az bir zaman zarfında iskatını temin ettiği gibi asker ve zâbitamızın müsellemi cihan olan havariki besalet ve şecaati bu defa dâhi tezahür ve teyyüt etmiştir. Kumandanlarımızın sevk ve idarede düşman kumanda heyetine faikiyeti bariz bir surette mütecellidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının müstesna kıymet ve kabiliyeti sebebiyle Meclisi Aliyi tebrik ederim." diyordu. Bkz. (TBMMZC, 1959: 368).

1999: 746-747)⁴. Türk ordusu, Afyonkarahisar-Dumlupınar büyük meydan savaşında zalim ve mağrur Yunan ordunun temel unsurlarını inanılmayacak kadar az bir zamanda imha etmiştir. Dumlupınar'da bulunan Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, 1 Eylül 1922'de, TBMM ordularına ilk hedef olarak Akdeniz'i göstererek ilerlemeleri emrini vermiştir (İnan, 1984:145).

The Newyork Times gazetesi 5 Eylül 1922 tarihli sayısında Yunan ordusunun hezimetine değiniyor, Türk milliyetçilerin Türk-Yunan cephesinde önemli bir yer olan Uşak'ı ele geçirdiği haberinin teyit edildiğini kaydediyordu. Cephedeki kuvvetlerin Komutanı General Trikopolis ve Yunan ordusu Başkomutanı General Hacı Anesti arasındaki görev değişikliği de gazeteye gelen haberler arasındaydı (The Newyork Times, 5 Eylül 1922). Gazete, İngilizleri savaş gemilerinden Iron Duke ve The King George V'in İngiliz çıkarlarını korumak amacıyla İzmir'e geldiğini kaydediyordu. Büyük taarruz sonucu Batı kamuoyunda yaşanan psikoloji; "Bütün Yunan hattı dövüşmeksizin geri çekilirken Türk ilerlemesi devam ediyor. Geri çekilme sırasında yoldaki bütün şehir ve köyler yanıyor ve binlerce Hıristiyan mülteci, kilise ve okulların zaten dolu olduğu İzmir'e yaklaşıyor. Birçoğu aç bir halde şehre gelirken özellikle kadın ve çocukların sıkıntılı bir durumda olduğu görünüyor. Amerikan konsolosluğu ABD'ye gitmek isteyen Rumlar tarafından kuşatılmış durumda. Yunan ordusunun devam eden geri çekilişi halk arasında derin bir depresyona neden oldu. Kütahya, Eskişehir ve Afyonkarahisar tamamıyla, hızlı hareket eden ordusu büyük bir sevinç ve bayram yaşayan Türk milliyetçileri tarafından ele geçirildi. Uşak'ın hatta Bursa'nın düşmesi beklenmiyordu. Şu anki Yunan hattı Bursa'nın güneyindeki İnegöl'den Uşak'ın Batısına uzanmaktadır. Türk taarruzunun başlamasından itibaren Yunanlılar yaklaşık 200 mil geri çekildi. Yunanlı yaralıların bir hayli yüksek olduğu söyleniyor fakat ani ve yoğun Türk taarruzu ile dağılan birliklerin yeniden bir araya toplanmasında Yunanlı komutanlar zorluk yaşıyor. İzmir'in güvenliği için derin korkular ifade ediliyor. Türkler, Uşak'ı almaları durumunda 150 mil kadar batıda kalan İzmir'e giden ana demiryoluna sahip olacaklar. Savaş alanındaki geniş bir Hıristiyan nüfus için endişe duyuluyor. Yunanlıların ordusunun yaptıklarından ve Ankara'ya doğru ilerlerken pek çok Türk

⁴ Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa, Bursa Çekirge'den Başbakan İsmet Paşa'ya yazdığı 2 Eylül 1924 tarihli telgrafta, Yeni Alem gazetesinin 2 numaralı sayısında yer alan "Taarruz Nasıl Hazırlandı?" başlıklı bir makaleye dikkat çekmiştir. Ali İhsan Paşa'ya ait olduğu tahmin edilen yazı hakkında Mustafa Kemal Paşa, "...1. Ordu için propaganda mahiyetinde yazıldıktan başka taarruzumuza ait esasatı zamanında ve kendisi tarafından ihzar ve teemmül olunduğu iddia olunuyor. Münasip görülürse lüzumu veçhile layık bir cevap verdimenizi rica ederim..." sözü üzerine İsmet Paşa, yazıyı Ali İhsan Paşa'nın yazdığına şüphe edilemeyeceğini ve gerekli cevabın verileceğini kaydediyordu. Bkz. (BCA, ÖKMK: 030.01.46.239.1-2).

köyünü yakmalarından dolayı, Türklerin onlardan intikam almasından korkuluyor."sözleriyle The Newyork Times gazetesine yansyordu(The Newyork Times, 5 Eylül 1922). Türk taarruzu karşısında Atina hükümetinin dirençsiz ve hasta görünmesi karşısında, önemli bir kısmı İngiliz, Amerikan, Fransız ve İtalyan olan İzmir'deki yabancılar büyük bir küskünlük yaşıyorlardı. Yunan hükümetine yönelik tepkilerini ise "Kral Konstantin'in saçmalığı yüzünden, en iyi 50 bin kişilik Yunan kuvvetinin İstanbul'u almak için boş bir çabayla Trakya'da bekletilmesi, Yunanistan için İzmir'in tamamının kaybedilmesine mâl oldu." sözleriyle dile getiriyorlardı (The Newyork Times, 5 Eylül 1922).

Büyük Taarruz ve kazanılan zafer, Batı kamuoyunda derin üzüntü ve depresyona yol açarken Sovyet Rusya ile birlikte özellikle Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Asya'daki Müslüman kamuoyu, Türk ordusunun büyük zaferini sevinçle karşılamıştır. Nitekim Ahmed El-Şerif El-Sünusi 3 Eylül; TBMM Hükümetinin Paris Mümessili Ferid Bey 4 Eylül günü çektikleri telgraflarla kazanılan zaferden dolayı kahraman ve aziz Türk ordusunu saygıyla kutlamıştır⁵. Özellikle TBMM Hükümetinin Paris Temsilciliği, uluslararası kamuoyunun tepkilerinin TBMM'ye ulaştırılmasında önemli bir görev üstlenmiştir. Nitekim Fas Genel Valisi Mareşal Lyautey, Hindistan Merkez Hilâfet Komitesi Başkanı M.M.H.J.M. Chotani ve Irak Şarkta Müslüman Milletleri Murahhas ve Mümessilleri Şurası 5 Eylül'de, Delhi Hilâfet Komitesi Başkanı Mazharuddin 10 Eylül'de, Karaçi Hilâfet Komitesi Başkanı Hacı Abdullah Harun 11 Eylül'de TBMM Hükümetinin Paris Mümessili Ferid Bey aracılığıyla gönderdikleri telgraflarla büyük zaferi kutladıklarını ifade etmişlerdir (Şimşir; 1992:237-257). Cezayir'de Mali Çevreler Temsilcisi Emir Halid, Asr El-Cedid adlı Tunus gazetesi ve Tunuslu tüccar grubu adına Thıhami bin Abdullah ve Şerafeddin Beyler 11 Eylül 1922'de Paris Mümessili Ferid Bey aracılığıyla gönderdikleri telgraflarla büyük zaferin sevincini paylaşmışlardır(Şimşir; 1992:257-259). Afgan Sefiri Ahmed Han ise, TBMM ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'yı kutlamak amacıyla yazdığı ve TBMM genel kurulunda alkışlarla okunan tezkerede; "Selâmlar, müjdelere, beşaretler, tebrikler! Sevgili kardeşler! Müslümanlığı ve vatanı İslâmı müdafaa uğrunda asırlardan beri ehli salibin mühacematına göğüs geren şanlı bir milletin şanlı ve fedakâr evlâtları! Gazanız, zaferiniz mübarek olsun!.. Ey Marmara ve Akdeniz sahillerinde dalgalanan mübarek İslâm Bayrağı! Sana binlerle

⁵ Bilâl Şimşir, Ferid Bey'in telgrafının üzerinde tarih olmadığını, resmî zafer tebliğinin Paris'te 3 Eylül günü alınması dolayısıyla 3 Eylül 1922 tarihinde çekilmiştir denilebileceğini kaydetmektedir. Bkz. (Şimşir; 1992:236). Bununla birlikte TBMM zabıt ceridesinde Dışişleri Bakanı Hüseyin Rauf Bey'in TBMM Başkanlığına 7 Eylül günü sunduğu ve Paris Mümessili Ferid Bey'den 4 Eylül 1922 de alındığını belirttiği kutlama telgrafının altında ise 6 Eylül 1922 tarihi bulunmaktadır. Bkz. (TBMMZC, 1960: 4).

selâmlar, hürmetler... Ey süngülerinden nur saçılan şehametlû orduyu İslâm! Vücuda getirdiğin hâdisenin azametini akıllar idrakten acizdir! Tarihi yine altüst ettin. Matemli sahifelerini kapadın, esaret zincirlerini parçaladın! Zulüm şebekelerini hurdehaş eyledin! Yalnız Anadolu'ya değil, Asya'nın, Afrika'nın en uzak köşelerine, en ıssız yerlerindeki kulübelerine kadar üç yüz elli milyonluk koca bir İslâm âlemine nuranur neşveler, şetaretler saçtın. Bugün bütün İslâm diyarı, dağları ile, taşları ile, vadileri ile, ovaları ile, üzerinde gezen, altında yatan bütün efradıyla İslâmın büyük halâs ve İstiklâl Bayramını yapıyor; sürurlar, heyecanlar içinde çalkanıyor. Bugün artık İslâm için yeni bir tarihin, bir tarihi halâs ve saadetin başladığı muazzam, mukaddes bir gündür. Bu büyük günü yalnız Anadolu değil, bütün İslâm âlemi, bütün İslâm akvamı tebci ve takdis eder. Ey büyük millet! Altı yedi asırdır, İslama alemdarlık ettiniz! Büyük Peygamberimizin mukaddes emanetini yüksek omuzlarınızda taşıdınız. Size bütün bir cihan hasım kesildi. Size gadrin, zulmün, insafsızlığın en şeniini irtikâptan çekinmediler... Ahitlerini nakzettiler. Elinizi, kolunuzu bağliyerek namerdane hareketle sizi boğmak istediler. Sefil bir orduyu harimi İslama soktular. Bu vahşiler sürüsü geçtiği yerleri taun gibi kasti, kavurdu. Ne insan dediler, ne mesken bıraktılar, ne mabet tanudılar, kıtaller, yangınlar, her tarafı harebezara çevirdi. Fakat ey büyük millet! Sizin ezeli ve ebedi imanınızı hiçbir şey sarsmadı. Bütün bu mezalim ve şenayi sizin azminizi artırmaktan başka bir şey yapamadı. Bu azminiz, bu imanınızla yoktan ordular teşkil ve teçhiz ettiniz. Yine salibin karşısına mübarek hilâli diktiniz. Her türlü zahmetlere, bipayan meşakatlere katlandınız. Yalnız ve yalnız Allah'la imanınıza ve kılıcınıza dayanarak düşmana boyun eğmediniz. Nihayet hakkınız olan nusratı ilâhi size teveccüh etti. Düşmanın üç senedir yüz binlerce adam, milyonlarca para sarf ederek elde ettiğini, bir iki hafta içinde istirdat ettiniz, o zalim Salip ordusunu tarumar eylediniz. Tutmak istedikleri Asya kapılarına yine hâkim oldunuz, şanlı İslâm bayrağını yine Marmara ve Akdeniz sahillerinde dalgalandırdınız. Bu öyle ilâhi bir zaferdir ki, yeryüzünde hiçbir millete nasip olmamıştır. Dünyada hiçbir fazilet, hiçbir imtiyaz yoktur ki, sizin payenize erişibilsin. Yüzlerce milyonluk koca bir İslâm âlemi sizin hamaset ve şehametinizin meftunudur. Binaenaleyh ey, kiblemiz ve gayemiz bir olan büyük millet! Siz şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da ilelebet islâmın imamısınız. Her Müslüman fert ve millet, sizi takdis ve tebci etmekle en büyük zevki vicdani duyar. Bilhassa Asya ortalarında günde beş defa minarelerinden semalara tevhit yükselen Afgan Müslümanları, başta Müslümanlığın yükselmesinden başka bir gayesi olmayan sevgili Emirleri Amanullah Han Hazretleri olduğu halde, sizlere kalplerinin en derin köşelerinden muhabbetler, hürmetler, tebrikler, selâmlar takdim ederler. Bu muazzam anı tarihîde içinizde bulunup da sizi tebrik ve tebci

etmek şerefine mazhariyetimden dolayı Cenabı Hakka binlerle şükrederim. Kalbimin en samimî hislerine tercüman olan bu tebriknamemin fedakâr orduyu islâmın bütün efradına tebliğ olunmasını, bu kahraman orduların Başkumandanı Celili Gazi, Muzaffer Paşa Hazretlerinden rica ederim..." diyerek büyük zaferin bütün coşkusunu çok içten ifadelerle dile getirmiştir (TBMMZC, 1960: 4-5).

Yine İstanbul'da bulunan Buhara Bilim Kurulu Başkanı İsmail Sadri Efendi, 9 Eylül 1922 tarihli telgrafla büyük zaferi kutlamıştır. Daha önce Afyonkarahisar'ın alınması dolayısıyla Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya kutlama mesajı gönderen Sovyet Rusya Salâhiyettar Mümessili Aralov da, 10 Eylül 1922'de İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşu dolayısıyla TBMM'ye kutlama mesajı göndermiştir(Şimşir; 1992:235). Aralov mesajında, Batı emperyalizminin küstahça iddialarına son verecek bu kesin zaferin, Rus halkı tarafından sevinçle öğrenileceğini belirterek, Kahraman Türk ordusunun şanlı komutanı Mustafa Kemal Paşa'nın himayesi altında İstanbul ve Edirne'nin de yabancı işgalinden kurtarılacağına dair Sovyet Rusya Hükümetinin inancını ifade etmiştir (TBMMZC, 1960: 4-7).

İcra Vekilleri Heyeti, 12 Eylül 1922 tarihli telgraf ile "Türklüğe has, geniş ve yümlü görüşünüz ve dahiyane kumandanız tahtında Türk ve İslam tarihine yeni ve muazzam bir şeref ilave ederek yeni bir baht ve devir açan ve milletlerin hür ve müstakil yaşamasını kendisine şî'âr telakki eyleyen Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının yıldırım sür'atıyla Anadolumuz'un düşmandan tahlisini te'min eden yüksek ve kat'î zaferini zât-ı devletlerinin muhterem şahıslarında sürûr u fahr ile tebrik etmekle mübâhî ve bahtiyârız. Cenâb-ı Hak Kahraman Milli ordularımızın tevfikât-ı sübhâniyesine daima mahzar buyursun" sözleriyle TBMM Başkanı Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı büyük zaferden dolayı kutluyordu(BCA, BMGMK: 030.1.1.3/1).

30 Ağustos günü Dumlupınar'da yapılan Başkumandanlık Meydan Muharebesi sonunda kazanılan zafer, Türk tarihinin en parlak zaferlerinden birini oluşturur. Burada her taraftan sarılarak büyük bir hezimete uğrayan Yunan ordusu, ölü, yaralı ve kısmen de esir olmak üzere perişan oldu. Büyük Taarruzun ilk günlerindeki Yunan mağlubiyeti üzerine Yunan Hükümeti tarafından görevden alınan Hacı Anestî'nin yerine son anda başkomutanlığa getirilen Trikopolis de esir edildi. 3 Eylülde TBMM önünde büyük gösteriler düzenlenirken gece de fener alayları ile halk sevinç içinde ordunun zaferini tebrik ediyordu(Özalp, 1998: 234-235). Nitekim Büyük Atatürk bu zaferin önemini "Tarih-i Millimiz çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Fakat Türk Milletinin burada ibraz ettiği zafer netice-i kat'iyeli ve bütün tarihe, yalnız bizim tarihimize değil, Cihan tarihine yeni cereyan vermekte kat'î

tesirli bir meydan muhaberesi hatırlamıyorum" sözleriyle dile getirmiştir (Atatürkçülük (Birinci Kitap), Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, 1984: 230). Büyük Taarruz Harekâtı, yüksek komuta heyeti tarafından kesin sonuca ulaşacak biçimde ayrıntılarına kadar büyük bir titizlikle hazırlanmış ve yönetilmiştir. TBMM Hükümeti döneminde elde edilen en parlak zafer olan Büyük Taarruz Harekâtı sırasında bütün birlikler "Ya istiklal ya ölüm" bilinciyle tam bir uyum içinde etkinlik göstermişlerdir. Hiç durmaksızın beş gün beş gece devam eden çetin muharebelerden sonra Dumlupınar'da asıl kuvvetleri yok edilen düşmanın bozguna uğrayarak geri çekilen bakiye kuvvetleri de toparlanma fırsatı bulamadan denize dek hiç ara verilmeden takip edilmiştir. Yunanlıların, Trakya ve Bursa mıntıklarındaki bütün birliklerine denizden naklederek İzmir'in doğusunda son bir mukavemete yeltenmeleri fırsat verilmemiştir (Kâzım, Karabekir, 1993:424). Böylece düşman kuvvetlerin ikinci bir savunma hattı kurmaları mümkün olmamıştır. Türk ordusu, durup dinlenmeden, açlık ve susuzluk demeden İzmir'e kadar yaklaşık 400 km.lik mesafeyi yalnızca yaya ve süvari birlikle on gün içinde kat ederek takip operasyonunu Yıldırım Harbi örneğine uygun büyük bir başarıyla tamamlamıştır.

SONUÇ

30 Ağustos zaferi varlığına kastedilen Türk milletinin yeniden hayata dönüşünü sağlayan bir zafer olup, yeni Türkiye Cumhuriyetinin temelini oluşturmuştur. Başka bir ifade ile Türk milletini sömürge durumuna düşmekten kurtaran ve Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasını sağlayan bir zaferdir. Kuşkusuz bu büyük başarıda takip sırasında karşılaşılabilecek yeni durumlarda gerekli önlemlerin alınmasında Başkomutan Gazi Mustafa Kemal, Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, Batı Cephesi Komutanı İsmet ve 1. Ordu Komutanı Nurettin paşaların rolü büyüktür. 30 Ağustos zaferi, Yunan Megalo ideasını ve irredantizm politikasını sonuçsuz bırakmış, Türk Milletinin kendisine güven duygusunu yükseltmiştir. İstiklal harbini sonuçlandıran bu hareket aynı zamanda uluslararası kamuoyu tarafından yakından izlenmiş ve sömürge altında yaşayan ülkelerde kurtuluş savaşlarına örnek oluşturarak evrensel bir boyut kazanmıştır.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Başbakanlık Muamelât Genel Müdürlüğü Katalogu (BMGMK)

Özel Kalem Müdürlüğü Katalogu (ÖKMK)

The Newyork Times

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi(TBMMZC), Cilt:22, Devre: 1, İctima Senesi :3. (1959), Ankara: TBMM Matbaası.

TBMMZC, Cilt:23, Devre: 1, İctima Senesi: 3. (1960), Ankara: TBMM Matbaası.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Gizli Celse Zabıtları (TBMMGCZ), Devre: I, İctima:3, Cilt: III. (1999), Üçüncü Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ATATÜRK, M. Kemal. (2000), Nutuk II , İstanbul: M.E.B. Yay.

Atatürkçülük, I.Kitap, Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, (1984), İstanbul: MEB Yay.

BAYUR, Yusuf Hikmet. (1995), Türkiye Devletinin Dış Siyaseti, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.

İNAN, Afet. (1984), Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.

KARABEKİR, Kâzım. (1993), İstiklâl Harbimiz 2, Sadeleştiren: Faruk Özerengin, İstanbul: Emre Yay.

ÖZALP, Kâzım. (1998), Milli Mücadele 1919-1922, I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.

ÖZSELÇUK, Nusret. (1987), "30 Ağustos Zaferi", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 9, Cilt:III, Temmuz, 663-670.

ŞİMŞİR, Bilâl N. (1992), Atatürk ile Yazışmalar (1920-1923), Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

T.C. Genelkurmay Başkanlığı. (2001), Türk Silâhlı Kuvvetleri Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Dönemi (23 Nisan 1920-29 Ekim 1923) IV nci Cilt I nci Kısım 2 nci Baskı Türk İstiklâl Harbi Özet Tarihi, Ankara: Genelkurmay ATASE Yay.